

УДК 37.013.73

**Всеукраїнська науково-практична конференція
проводиться відповідно до плану роботи
Національної академії педагогічних наук України**

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
Протокол № 6 від 31 травня 2021 р.*

Редакційна колегія:

С. О. Сисоєва, доктор педагогічних наук, професор — *голова ред. кол.*;
О. М. Топузov, доктор педагогічних наук, професор — *заст. голови ред. кол.*;
Н. П. Дічек, доктор педагогічних наук, професор;
М. Д. Култаєва, доктор філософських наук, професор;
Н. Б. Антонєць, кандидат педагогічних наук, ст. наук. с. ;
К. Ю. Ладоня, відповідальний редактор

Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контроверзи сучасного наукового пізнання : зб. тез всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 8 червня 2021 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України / ред. кол.: Топузov О. М., Сисоєва С. О., Дічек Н. П., Култаєва М. Д. та ін. — [Електронне наукове видання]. — Київ : Педагогічна думка, 2021. — 246 с.

ISBN978-966-644-585-1

Збірник містить тези учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контроверзи сучасного наукового пізнання» (8 червня 2021 р., м. Київ). У тезах окреслено погляди науковців на питання філософського осмислення досвіду реалізації проекту «Нова українська школа»; методологічні проблеми вивчення плинної сучасності у контексті освіти, її історії та філософії; освітні ресурси у пошуках стратегій подолання кризових станів.

Збірник розраховано на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування і широкий читацький загал.

УДК 37.013.73

*Матеріали подано в авторській редакції,
за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела
та вживання назв документів, власних імен тощо
відповідають автори публікацій.*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Міжкультурна комунікація в освіті як засіб подолання суперечностей транзитивного суспільства
- Традиційне і контрroversійне у дослідженні історії та філософії сучасної освіти
- Компетентнісний підхід в освіті та його філософсько-педагогічне осмислення
- Роль учителя у пом'якшенні суспільних конфронтацій і забезпеченні національної єдності
- Критичне мислення як провідний тренд сучасного освітнього процесу

МЕТА КОНФЕРЕНЦІЇ:

обмін ідеями та результатами наукових досліджень із вище зазначених напрямів між дослідниками і практиками, обговорення актуальних наукових освітньо-філософських проблем, що мають міждисциплінарний характер, сприяння оприлюдненню контрroversійних питань сучасного освітнього процесу для пошуку шляхів їх розв'язання.

Напря́м перший

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ОСВІТІ
ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ
ТРАНЗИТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА**Асмут Кристоф**

Культура релігійного виховання у постсекулярних
соціокультурних контекстах..... 14

Березівська Л. Д.

Міждисциплінарність історії освіти
чи відстоювання дослідницького поля:
контроверзи європейських пошуків..... 15

Білаш Я. В., Корж Г. В.

Традиція організації літнього відпочинку
школярів та її духовно-національний ресурс
у викликах сьогодення..... 18

Горлачов О. С.

Міміко-жестове мовлення як засіб спілкування
осіб з порушеннями слуху в сучасних реаліях:
інтернет-комунікація 23

Зінченко В. В.

Глобальна стратегія стійкого розвитку
у контексті дослідницької діяльності
систем освіти та науки..... 26

Іванюк Г. І.

Міжпарадигмальний вимір нової стратегії освіти
людини у змінному світі..... 29

Косенчук Ю. Г.

Міжкультурний концепт реформування шкільної освіти
у Фінляндській Республіці (1990–2010-ті рр.)..... 32

Култаєва М. Д.

Плюралізація культур знання:
до епістемної специфіки педагогічних теорій 36

Матюшинець Я. В.

Середовищний підхід до реалізації міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу ЗЗСО..... 39

Пищик О. В.

Організаційно-методичний супровід розвитку комунікативної культури керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти 42

Радіонова Н. В.

Міжкультурна комунікація: українсько-польські зв'язки у ретроспективі та перспективі 45

Садوخа О. В.

Освіта і глобалізація: детектування і локації 47

Саух П. Ю.

Матриця полікультурної освіти в дискурсі алгоритму «політики рівної гідності» 48

Тимошко Г. М.

Сучасні тенденції формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах університетської освіти..... 52

Триняк М. В.

До питання про рівні інтеркультурної комунікації в освіті..... 56

Хомич О. О.

Особливості міжкультурної взаємодії у поступі шкільної освіти в Канаді (друга половина ХХ — початок ХХІ століття)..... 59

Шолох О. А.

Особливості формування комунікативної культури майбутнього викладача закладу вищої освіти..... 62

Напрямок другий

ТРАДИЦІЙНЕ І КОНТРОВЕРСІЙНЕ
У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ
ТА ФІЛОСОФІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**Антонець Н. Б.**

Індивідуальне навчання
як форма здобуття початкової освіти:
нормативно-правий аспект (1991–2017) 68

Гоголь Н. В.

Періодизація розвитку шкільної літературної освіти
на засадах культурологічного підходу 71

Григорова Н. В.

Соціолінгвістичний аспект історії
педагогічних ідей: евристичний потенціал
концепції Альфреда К. Тремля 75

Гупан Н. М.

Зрушення у понятійно-термінологічному
апараті дослідництва з історії освіти
доби незалежної України 76

Дічек Н. П.

Педагогічна імагологія: спроба апології 78

Загородня А. А.

Аналіз моделей профільного навчання
та основних підходів до їх функціонування
в старших класах середніх загальноосвітніх
шкіл України в період з 2011 по 2017 рр. 83

Івченко Т. В.

Психотехніка як основа профорієнтаційної роботи
в Україні в 20-ті роки ХХ століття 86

Коляда Н. М.

Регіональні дослідження
в контексті інтеграції освіти і науки 90

Кузьменко А. Ю., Гораш К. В. Роль педагогічної спадщини українських вчених-педагогів у реформуванні української освіти	93
Міхно О. П. Концепції мовно-літературної освіти 1991–2017 років: контроверзи поступу	96
Супрун М. О. Академік В. М. Синьов як основоположник пенітенціарної дефектології	99
Ткаченко А. В., Карабут Ю. А. Протиріччя ідейно-політичного світогляду А. Макаренка	102
Черпанова С. О. Філософія освіти у площині Захід — Схід: методологічний аспект	105
Янченко Т. В. Історико-педагогічні концепти освітніх інновацій: контроверсійний дискурс	108

Напря́м третій

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ ТА ЙОГО ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Бурда М. І. Результати навчання математики: історія і сьогодення.....	112
Голуб Н. Б. До проблеми творчого застосування знань з української мови	114
Гораш К. В. Інноваційність як одна з ключових компетентностей сучасного вчителя.....	117

Гусакова О. О. Фасилітативне спілкування як ключове уміння майбутнього вчителя іноземної мови	119
Калініченко Л. М. Ідеї про формування творчого мислення молодших школярів і потреби Нової української школи.....	122
Коваленко О. М. Розвиток предметно-методичної компетентності вчителя як основа впровадження компетентнісно орієнтованого підходу.....	125
Кочубей Т. Д. Концептуальні основи компетентнісного підходу при побудові освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти	129
Круглик О. П. Роль сучасного шкільного підручника у навчанні учнів з особливими освітніми потребами	132
Мельник Ю. С. Формування понять простору і часу в базовому курсі фізики	134
Мороз І. В. Дослідницька компетентність учнів: сутність та особливості формування на уроках історії.....	137
Мороз П. В. Дослідницький підхід до організації інтегрованого навчання історії	140
Назаренко Т. Г. Філософське обґрунтування компетентнісного підходу при вивченні географії.....	143
Орлова М. М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх соціальних педагогів до діяльності щодо збереження здоров'я дітей.....	146

Піддячий М. І.

Компетентнісний підхід в освіті:
філософсько-педагогічні засади 149

Піка І. М.

Особливості підготовки вихователів
закладів дошкільної освіти
до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами..... 152

Пронікова І. В.

Нові технології в закладах підвищення кваліфікації вчителів..... 155

Сєрова Г. В.

Формування екологічної компетентності школярів:
форми і методи навчання..... 157

Степаненко В. В.

Професійна компетентність майбутніх бакалаврів
з технологій медичної діагностики та лікування
в контексті сучасної парадигми освіти..... 160

Шевченко В. М.

Підготовка фахівців для системи спеціальної освіти в Україні 163

Напрямок четвертий

**РОЛЬ УЧИТЕЛЯ
У ПОМ'ЯКШЕННІ СУСПІЛЬНИХ КОНФРОНТАЦІЙ
І ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ**

Венгловська О. А.

Підготовка майбутніх педагогів
до роботи в умовах освітніх змін 168

Євтух М. Б.

Яким має бути сучасний вчитель 171

Проніков О. К.

Нова українська школа: інновації
в підготовку майбутніх вчителів..... 174

Сагуйченко В. В. Суспільна підтримка освітніх реформ: європейський досвід та українські реалії	177
Степаненко В. І. Реінтеграція молоді з тимчасово окупованих територій і лінії розмежування через освіту як шлях до національної консолідації	180

Напрямок п'ятий

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ТРЕНД СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Беленька Г. В. Фреймовий спосіб подання знань в освітньому процесі ЗВО	184
Бойченко М. І. Освіта у модусі критичного мислення: шлях подолання контраверсійності.....	186
Бровко К. А. Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі вивчення іноземної мови	189
Ваховський Л. Ц. Вільям Самнер про розвиток критичних здібностей	191
Волинець Ю. О. Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності сучасного дошкільного педагога.....	194
Караман О. Л. Розвиток критичного мислення особистості як науково-педагогічна проблема.....	197

Беленька Ганна Володимирівна,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ФРЕЙМОВИЙ СПОСІБ ПОДАННЯ ЗНАТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Освітній процес у закладах вищої освіти постійно трансформується, реагуючи на ціннісні орієнтири та запити соціуму, інтереси й потреби здобувачів освіти. Реформаційні процеси в освіті обумовлюють пошук нових технологій і методів навчання. В освітньому просторі України ці питання відображені в роботах В. Докучаєвої, В. Коцура, П. Сауха, В. Шевченка, Л. Хоружої, В. Огнев'юка та ряду інших.

Актуальність фреймового способу подання знань в сучасних закладах вищої освіти пояснюється рядом причин. По-перше, специфіка навчання студентів (особливо на гуманітарних спеціальностях) полягає у необхідності засвоєння ними значної кількості вербальної та текстової інформації. По-друге, типові особливості студентської молоді свідчать, що більшість із них, в силу різних, але насамперед економічних причин, поєднують освіту і навчання, що впливає на час, необхідний для самостійного штудіювання текстових джерел інформації. Спільними рисами студентства є тяжіння до візуального й схематичного сприйняття інформації через різноманітні гаджети, навчання в стилі «plug-and play» (підключи і грай), поверхове і кліпове мислення. До того ж, до 90% сучасних студентів мають відхилення у стані здоров'я, підвищену тривожність, недостатню саморегуляцію поведінки, що також впливає на пошук викладачами ефективних способів подання інформації [7].

Загальну ідею фреймового способу подання знань сформулював американський вчений, дослідник в галузі штучного інтелекту, співавтор теорії суспільства Розуму Марвін Мінський (Marvin Minsky) [5]. В основі ідеї лежить поняття «фрейм», що в перекладі з англійської (frame) означає «каркас» або «рамка». Структура фрейма дійсно нагадує сітчастий каркас, в кожному сегменті (слоті) якого фіксується частина інформації. Основними типами інформаційних

даних є: поняття (назва), характеристика та значення характеристики. За допомогою фрейму візуалізується інформація і створюється абстрактний образ для її представлення. У вигляді фрейму можна представити поняття, явище, об'єкт, закон, ситуацію тощо.

Фреймові технології сьогодні використовуються у навчанні студентів, що опановують точними науками та іноземною мовою [3]. Серед педагогічних спеціальностей ця практика лише починає впроваджуватись, хоча можливості фреймового способу подання інформації і тут є широкими.

До прикладу: фрейм «освітній процес» містить такі слоти як «діяльність», «місце проведення», «мета проведення». Фрейм «методи навчання» — слоти: «джерело інформації», «складові/прийоми» та «результат». Фрейм «форми навчання» — слоти: «місце проведення», «час/тривалість», «кількість учасників». Це мінімальна структура інформації. Кожен із зазначених слотів розкладається на підслоти, або фасети. Кількість слотів не обмежена. У свою чергу слоти можуть містити нові фрейми, правила чи іншу інформацію, що допомагає зрозуміти сутність «батьківського/основного фрейму». Викладач в одній схемі може представити студентам основний фрейм поняття і розкрити його зміст за допомогою різних засобів: слова, відео, рольової гри тощо. Обов'язковою умовою є фіксація/запис фрейму, слоти якого поступово збільшуються, а інформація конкретизується за рахунок надання характеристик, введення умов, встановлення взаємозв'язків. Частина слотів може залишитися пустою і студенти мають розкрити їх самостійно.

На основі фреймового представлення інформації студенти за своєюють нові знання на основі активізації вже знайомого блоку або слоту. Структурована і декілька разів повторювана інформація краще зберігається у довготривалій пам'яті, оскільки на відміну від тривіального набору асоціацій фрейми містять лише найсуттєвішу і потенційно важливу інформацію. В результаті мислення набуває системного характеру, а знання стійкості.

Висновки. Фреймовий спосіб подання знань є ефективним, оскільки узгоджується з психологічними особливостями і потребами сучасного студентства. В його основі лежить мимовільне запам'ятовування і активізація довготривалої пам'яті. Представлення навчальної інформації у вигляді схем і таблиць, тобто у згорнутому вигляді, дозволяє студентам зафіксувати у пам'яті основну суть сприйнятого. Водночас, цей спосіб мотивує до самостійного пошуку

інформації для уточнення і деталізації отриманих знань. Введення елементу змагань у розширення поля слотів стимулює пізнавальну активність студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бєленька Г.В. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку критичного мислення студентів Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України 2020.— № 16.— С. 33–46.
2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи. Монографія / П.Ю. Саух [та ін.]; ред. П.Ю. Саух.— Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011.— С. 14, 319.
3. Канюк О.Л. Особливості використання фреймового підходу на прикладі їхнавчання іншомовному спілкування майбутніх соціальних працівників // Науковий вісник Ужгородського національного університету.— № 35.— 2015.— С. 75
4. Кривий В.В. Інноваційні методики викладання у вищій школі /В. В. Кривий, О.І. Любенко //Філософські обрії сьогодення: зб. наук. пр.— Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018.— С. 308–310.
5. Минский М. Фреймы для представления знаний.— М.: Энергия, 1979.— 152 с.
6. Шевченко В. Сучасні методи та технології навчання у вищій школі України // European humanities studies / europejskie studia humanistyczne, 2016.— С. 389–399.
7. Чопей В. Соціологічний портрет сучасного студента: досвід українських дослідників // Український науковий журнал "Освіта регіону", № 4.— 2010.— С. 145.

Бойченко Михайло Іванович,

*доктор філософських наук, професор
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

ОСВІТА У МОДУСІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ:

ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ

Критичне мислення цілком справедливо розглядають не лише як окрему навчальну дисципліну чи особливу компетентність, але і як тренд сучасної освіти. Це означає, крім іншого, що критичне мислення проникає в усі навчальні дисципліни, а також означає, що кожна компетентність, якою оволодіває сучасний